

JAK ZDAĆ MATURĘ Z JĘZYKA POLSKIEGO ?

Opracowała
mgr Ewa Malcher

Jak zdać maturę z języka polskiego? Mini poradnik dla maturzystów.

Kilka uwag o tematach matury pisemnej

Wszystkie tematy proponowane przez różne ośrodki egzaminacyjne w różnych latach można pogrupować wokół zagadnień:

- funkcjonowanie motywu literackiego w literaturze różnych epok
- kreacje bohatera literackiego utworów różnych epok – motywy postępowania, okoliczności podejmowania decyzji, wybory etyczne, marzenia, sytuacje ekstremalne, system wartości itp.
- Własne zainteresowania i fascynacje literackie
- Związki literatury z innymi dziedzinami sztuki
- Analiza i interpretacja tekstu literackiego ukierunkowanego sugestią interpretacyjną.

Jak dobrze napisać pracę z zakresu wiedzy o literaturze?

Elementarne wymagania, które musi zrealizować piszący:

- zgromadzić materiał literacki
- dokonać selekcji pod kątem tematu
- przywołać konteksty kulturowe
- wnikliwie analizować i wartościować wybrane dzieło literackie
- zadbać o przekonującą argumentację
- zaprezentować własną ocenę postawionego w temacie problemu.

Formy wypowiedzi

A . Wypracowanie

I. Wstęp –postawienie tezy z wyraźnym odniesieniem do tematu

II. Rozwinięcie –próba wyjaśnienia i danie odpowiedzi na postawiony w temacie problem –ważna jest celność argumentowania swojego zdania

III. Zakończenie –rekapitulacja, podsumowanie wcześniejszych rozważań z wyraźnym zaakcentowaniem osobistego odniesienia do tematu.

B. Rozprawka –jedna z trudniejszych form, wymaga terminologii naukowej, precyzyjnych sformułowań i charakterystycznych zwrotów.

Schemat rozprawki

- I. Teza, ewentualnie zaprzeczenie tezy
- II. Argumenty lub kontrargumenty:
 - 1.
 - 2.
 - 3.
- III. Powtórzenie lub obalenie tezy

Modyfikacje rozprawki:

- pogłębienie tezy o własne zdanie
- wzbogacenie rozprawki o wstęp
- tezy częściowe
- zebranie tez częściowych i sformułowanie ogólnej

Język rozprawki –przykładowe sformułowania:

Teza:

- Powszechnie sądzi się ...
- Zamierzam polemizować z tezą ...
- Uważam, że ...
- Jestem zdania, że ...
- Celem tej pracy jest ...

Argumenty:

- Wydaje się, że
- Nie należy zapomnieć także, że ...
- Świadczy o tym przykład ...
- Co prawda ...
- Z całą pewnością ...
- Oto kolejny argument ...

Zakończenie:

- W świetle przytoczonych argumentów ...
- Sądzę, że udało mi się udowodnić ...
- Wszystko to prowadzi do wniosku, że ...
- Przytoczone argumenty wystarczą, by stwierdzić, że ...

C. Esej –inaczej szkic –to bardzo swobodna forma wypowiedzi ale też najtrudniejsza.

Wymagania eseju:

- podmiotowość –prezentowanie faktów z subiektywnego punktu widzenia
- emocjonalność wypowiedzi –nasylenie subiektywnymi odczuciami
- refleksyjność –przedstawienie własnego punktu widzenia
- fragmentaryczność –ograniczenie się do wybranego zagadnienia
- swobodna kompozycja, jednak zachowująca trójdzielność pracy
- styl publicystyczny z umiejętnością wykorzystania stylu artystycznego i naukowego

O czym trzeba koniecznie pamiętać pisząc pracę:

- ! kilkakrotnie przeczytaj temat
- ! nieustannie odwołuj się do tematu
- ! prezentuj osobiste, oryginalne przemyślenia
- ! dbaj o trafny dobór przykładów i cytatów
- ! nie streszczaj, podawaj tylko nazwisko autora, tytuł, imiona bohaterów, to, co potrzebne jest do realizacji tematu pracy
- ! nie lekceważ zakończenia –to ostatnia szansa naprawienia „najcięższego grzechu”, jakim jest rozminięcie się z tematem
- ! zadbaj o spójną, logiczną i proporcjonalną kompozycję
- ! zwracaj uwagę na poprawność ortograficzną
- ! nie lekceważ estetyki pracy

Jak analizować i interpretować tekst poetycki?

Elementarne wymagania, które musi zrealizować piszący interpretacje tekstu:

- określić temat utworu
- wskazać obrazy poetyckie, poprzez które dokonuje się wyznaczenie podmiotu lirycznego
- odczytać ideę utworu
- omówić kompozycję
- odnaleźć konteksty interpretacyjne
- dokonać analizy organizacji językowej wypowiedzi
- zaprezentować refleksje o tekście.

Rady praktyczne:

Analiza –to badanie i opis kompozycji utworu, elementów struktury, środków artystycznych.

Interpretacja –to odkrycie sensu, przesłania tekstu, ukrytego znaczenia i kontekstów kulturowych

Bez szczegółowej analizy niemożliwa jest pełna interpretacja.

Etapy analizy

1. Kilkakrotne przeczytanie tekstu.
2. Określenie motywu centralnego –podpowiedzią może być tytuł.
3. Nazwanie formy wypowiedzi poetyckiej
np. opis, wyznaczenie, obraz realistyczny, fantastyczny, zdeformowany.

4. Określenie rodzaju podmiotu lirycznego i sytuacji lirycznej.
5. Analiza kolejnych obrazów poetyckich i motywów – odnajdywanie kontekstów
6. Wskazywanie środków artystycznych:
 - w warstwie fonetycznej
 - w warstwie leksykalnej
 - w warstwie składniowej
 - figury stylistyczne
7. Podsumowanie i ocena tekstu –przedstawienie własnych refleksji o wierszu

Słowniczek terminów niezbędnych do analizy tekstu poetyckiego:

Podmiot liryczny –głos mówiący, osoba wypowiadająca się w utworze poetyckim

Podmiot indywidualny –liryka osobista –„ja”, „mój”

Podmiot zbiorowy –wypowiedz całej zbiorowości –„my”

Sytuacje liryczne:

- bezpośrednia (osobista) –podmiot wypowiada się w 1 os. przekazuje swoje wyznania i uczucia wprost do odbiorcy
- pośrednia (sytuacyjna, opisowa) – podmiot wypowiada się w 3 os., opisuje świat

Obrazowanie poetyckie – sposób tworzenia obrazu poetyckiego:

- realistyczne – wierne odtworzenie rzeczywistości
- fantastyczne – elementy niezwykłości, bajkowość
- deformujące – kreowanie świata w formie przekształconej

Fonetyczne środki stylistyczne:

- rym
- onomatopeja np. szept, łka, wzdycha
- eufonia np. deszcz dzwoni o szyby, pluszcze

Leksykalne środki stylistyczne:

- archaizmy np. ciżba
- neologizmy np. słońcożerny, wszechkwiat, daleczyzna
- zdrobnienia np. kosałki – opałki
- zgrubienia np. nochal
- poetyzmy np. purpura, powab, kobierzec

Składniowe środki stylistyczne:

- refren
- apostrofa np. Litwo, ojczyzno moja...
- inwokacja zwrot do bóstwa z prośbą o natchnienie
- anafora np. biały jest śnieg...
biały jest łabędź...

Figury stylistyczne:

- porównanie np. serce me zwiędło jak marny liść...
- epitet np. morze wściekle, huczące, ogromne
- kontrast np. smutny : wesoly

- metafora:
 - personifikacja (uosobienie) np. *idzie przez moczary... zaduma polna*
 - animizacja (ożywienie) np. *wieczór oddycha*
 - oksymoron (epitet sprzeczny) np. *gromobicie ciszy, niewybuchły huk*
 - metonimia (zamiennia) np. *słucham Szopena, oglądam Rubensa*
 - hiperbola (wyolbrzymienie) np. *śmiertelnie smutny, okropna pustelnia*
 - peryfraza (omówienie) np. *kraina lodów (Syberia), białonogi latawiec (koń)*
 - symbol – *znaczenie wieloznaczne* – Chochoł, róża, limba
 - alegoria – *znaczenie jednoznaczne* – lis = chytrość, żółty = zazdrość, jednorożec = niewinność, róża = miłość

Wersyfikacja:

dystych – zwrotka dwuwersowa

tercyna – zwrotka trzywersowa

oktawa – zwrotka ośmiowersowa

sonet –	I zw.	– 4 wersy	lub	4 wersy
	II zw.	– 4 wersy		4 wersy
	III zw.	– 3 wersy		4 wersy
	IV zw.	– 3 wersy		2 wersy

wiersz wolny – bez regularnego wzorca rytmicznego

UWAGA:

Analiza i interpretacja są ściśle ze sobą związane. W toku pracy powinno się prowadzić równoległe postępowanie badawcze struktury i znaczeń utworu.

Jak zdać maturę ustną z języka polskiego.

Budowa biletu egzaminacyjnego:

Polecenie 1 – materiał literacki obejmujący zakres od antyku do pozytywizmu włącznie

Polecenie 2 – od Młodej Polski do współczesności

Polecenie 3 – wiedza z nauki o języku w praktycznym zastosowaniu lub zagadnienie z zakresu współczesnej kultury (zwłaszcza regionalnej)

Uwaga: Polecenie 1 i 2 wymiennie są formułowane jako analityczne lub syntetyzujące wiedzę.

Etapy przygotowania do egzaminu ustnego.

1. Wnikliwa analiza „Zagadnień do powtórzenia”, które znajdziesz w gablocie w pobliżu sekretariatu (p. 27) lub otrzymasz od swojego polonisty.
2. Przystudiowanie zeszytów przedmiotowych – jest to bezcenne źródło informacji na temat możliwych pytań.
3. Wywiad ze starszymi kolegami – absolwentami, którzy na pewno przekażą, że ustna to „nie taki diabeł straszny...”

Przykładowe zestawy z ubiegłych lat

I

1. Znajdź w poezji Czesława Miłosza te wartości, które uznajesz za uniwersalne. Odwołaj się do konkretnych utworów.
2. „Nasz naród jak lawa...” – zinterpretuj słowa Adama Mickiewicza będące osądem społeczeństwa polskiego. Odwołaj się do znanych Ci tekstów.
3. Czy literatura piękna przegra – Twoim zdaniem – pojedynek z telewizją i filmem?

II

1. Motyw wędrówki bohatera w twórczości Stefana Żeromskiego. Zastanów się, jakim celom motyw ten służył. Odwołaj się do konkretnych utworów.
2. Nasz hymn narodowy i polskie pieśni patriotyczne. Omów zawartą w nich problematykę i wskaż, jaką odegrały rolę w polskich dziejach.
3. Omów słowniki języka polskiego i ich zastosowanie.

III

1. Rozważ, z czego wynikają przyczyny samotności i nieakceptowania przez społeczeństwo, głównego bohatera „Lalki” B. Prusa.
2. Scharakteryzuj postawę podmiotu lirycznego w wierszu Z. Herberta „Przesłanie Pana Cogito”. Czy zawarte w utworze przesłanie ma wartość aktualną także dla Twego pokolenia?
3. Omów składniki aktu komunikacji językowej. Jakie warunki są niezbędne dla prawidłowego przebiegu aktu komunikacji językowej.

IV

1. Dlaczego „Dżuma” Alberta Camusa jest powieścią – parabolą? Na czym polega jej uniwersalny charakter?
2. Jan Andrzej Morsztyn – poeta miłości. Omów tematykę utworów i cechy barokowej poetyki.
3. Młodzi ludzie coraz częściej poznają literaturę poprzez ekran. Jakie znasz rodzaje adaptacji filmowej i jaki jest Twój sąd o celowości ekranizacji dzieł literackich.

Przebieg egzaminu ustnego.

1. Do egzaminu ustnego może przystąpić każdy, nawet abiturient, który nie zdał części pisemnej.
2. Z zestawu „biletów egzaminacyjnych” losuje się jedną kartę. Po wylosowaniu zmiana karty na inną jest niedozwolona.
3. Po wylosowaniu karty egzaminacyjnej nie wolno opuszczać sali przed złożeniem egzaminu.
4. Na przygotowanie do odpowiedzi zdający ma 20 minut. Może korzystać z otrzymanych od nauczyciela materiałów (teksty wierszy, fragmenty, reprodukcje) i sporządzać notatki.
5. Czas zdawania egzaminu nie może przekraczać 20 minut.
6. Zgodnie z przepisami Komisja Egzaminacyjna nie może przerywać wypowiedzi, komentować odpowiedzi ani zadawać pytań.
7. Kolejność udzielanych odpowiedzi jest dowolna.

Kilka rad praktycznych.

1. Nie odkładaj powtarzania materiału do ogłoszenia wyników.
2. Dobrze się wyśpij przed egzaminem.
3. Ubierz się elegancko i schludnie – często ubiór onieśmiela „przeciwnika”, dodaje pewności siebie, a nieraz – jak średniowieczna zbroja – ukrywa strach.
4. Odpowiadając nie czytaj przygotowanych notatek, sprawiaj wrażenie, że mówisz „z głowy”.
5. Zaznacz, na które pytania udzielasz odpowiedzi np. „Odpowiadam na pytanie 2” i przeczytaj je w pełnym brzmieniu.
6. Odwołuj się do tekstów, które otrzymałeś jako załączniki do karty egzaminacyjnej.
7. Pamiętaj, że odpowiedź ustna też musi zachować trójdzieloną kompozycję, czyli wstęp, rozwinięcie, zakończenie.
8. Po wyczerpaniu wiadomości na określony temat, zaznacz, że zakończyłeś wypowiedź.